

LA MOSCOVA, ÎN APRILIE '70

de Mihai Dimiu

Încă de la începutul lui decembrie 1969, am găsit capitala sovietică pregătindu-l pe aprilie '70. Un aprilie 1970 privind spre 1870. O privire îndărăt cu semnificații spre înainte: Lenin.

Asta înseamnă, în teatre, o atenție deosebită nu numai față de spectacolele în care apărea imaginea lui, dar și față de cele în care se făcea cu precădere simțită gândirea leninistă, însuflețitoare a maselor.

Cum cele mai multe instituții scenice plănuiseră ca premierele cu o atare temă să aibă loc în imediata apropiere a datei festive, plecarea mea din Moscova, la jumătatea lui martie, s-a dovedit, în această privință, prematură: nu am putut cunoaște realizările de ultimă oră. Am urmărit însă

destule spectacole recente circumscrise temei. Sau, altele, păstrindu-și prospețimea după o existență îndelungată.

Un asemenea spectacol e *Orologiul Kremlinului*. Respectabil nu numai ca ținută artistică, dar și ca longevitate. Poate fi considerat cvasi-clasic. Și nu dintr-o singură pricină. Piesa lui Nikolai Pogodin (una dintre primele în care apare ca personaj marele conducător al proletariatului) a fost pusă în scenă acum vreo trei decenii de către Nemirovici-Dancenko, iar rolul principal îl interpretează Boris Smirnov (deținător, tocmai pentru acest rol, al Premiului Lenin). O triadă de personalități artistice, sub egida unei instituții de statornică rezonanță: M.H.A.T.-ul. În repetiții, contri-

buția interpretelor se dovedise createoare, în cea mai deplină accepție a cuvîntului: Pogodin avea să relateze mai tîrziu, de pildă, cum Nemirovici-Dancenکو fi conturase fațete ale personajului Lenin, pe care autorul însuși nu le bănuia. Rolul a fost inițial creat de celebrul Gribov. Acum, în unele seri, e întruchipat de către Boris Smirnov; în altele, de către mai-tînărul S. A. Jakovlev. Continuitate peste generații, nu numai a spectatorilor...

Tot Boris Smirnov învie trăsăturile corifeului revoluției pe un alt afiș al M.H.A.T.-ului: *6 iulie*. Deoarece piesa nu e cunoscută spectatorilor noștri, vom da câteva amănunte. Mai ales că o merită. Datorată unuia dintre cei mai dotați dramaturgi sovietici ai momentului actual, Mihail Șatrov, ea pune problema corelației libertate-necesitate, în condițiile cuceririi puterii de către clasa muncitoare. Plasată în perioada lui 1918, cînd puterea oscila ca acul unei balanțe în delir, acțiunea se bazează pe personaje istorice: Lenin, omniprezentul catalizator Sverdlov, Dzerjinski — un fel de magnetic anahoret-purtător-de-spadă —, Cicerin și, la antipod, Maria Spiridonova — o Jeanne d'Arc slavă, coaptă, pasională și reprobabilă. Lenin se profilează foarte viu, blînd și necruțător totodată, adevărat conducător al revoluției. Deși uman și umanitar, el e implacabil, pentru că nu-și poate permite să fie altfel într-o înfruntare a cărei miză e libertatea și viața a milioane de oameni, pentru că revoluția e revoluție, iar vibrația umană trebuie suspendată față de dușmani. Ne e înfățișat ca un dialectician de nivel unic, cu pătrundere tăioasă în esență, teoretician și om de acțiune, intuind instantaneu necesitatea imediată, vitală, și procedeul tactic implicat de strategie. Fără să se sfiască a sacrifica partea pentru întreg, el servește pînă la capăt, cu toate fibrele, în mod desăvîrșit, masele pe care le cîrmuiește.

În regia experimentată a lui L. V. Varpahovski (de curînd cunoscut publicului românesc prin spectacolul *Banii turbați*, înfățișat de către colectivul Teatrului Malii), Boris Smirnov ne propune un Lenin foarte alături de noi, un omuleț neastîmpărat, total lipsit fizic de podoabele spectaculoase ale personalităților cu care ne-a obișnuit istoria. Dar, prin datele cunoscute ale personajului

istoric, coroborate cu ascuțitea, convingerea și lipsa de prejudecăți ale întregitei interpretări — Șatrov-Varpahovski-Smirnov —, Lenin din ipoteza M.H.A.T.-ului cucerește. Originalitatea, în cel mai bun sens al cuvîntului, caracterul de unicat al lui Ilici, funciara lui lipsă de conformism, de poză, te captivează. Lenin se vedește cu atît mai măreț cu cît nici o clipă nu se ostenește a părea astfel. În nici o manifestare, în nici un domeniu, el nu e preocupat să pară: el este. Autentic, pînă la capăt, deși lipsit de preocuparea (deci, de autoregizarea) strălucirii exterioare, el apare în piesa lui Șatrov luminînd mai presus decît orice, căci lumina sa este adînc lăuntrică.

Concepția regizorală, excelentă în cazul personajului Lenin, se arată valoroasă și în ansamblul construcției spectacolului. Ne gîndim numai că evenimentele — excesive, năucitoare și precipitate — ale piesei ar fi necesitat poate în unele scene o dinamică mai febrilă decît o îngăduie academismul arborat cu predicție de mulți dintre actorii M.H.A.T.-ului. Și pentru că vorbim de actori, trebuie să mărturisim că, în general, ei ni s-au părut funcționînd doar utilitar, dacă nu chiar mediocru; uneori, neîmplinirile ating chiar roluri-cheie, cum este cel al lui Dzerjinski. Excepții — Penkov (Sverdlov) și, în roluri minime: Desnički (Karelin), Kașpur (Alexandrovici). Singură, creația lui Smirnov rămîne cu adevărat memorabilă. Creația lui răscumpără foarte multe din reticențele mărturisite în legătură cu partenerii săi.

Tot în regia lui Varpahovski, tot la M.H.A.T., poți vedea un alt spectacol inspirat de anii cuceririi puterii sovietice: *Zilele Turbinilor*, de Mihail Bulgakov. Acțiunea se desfășoară în mediul ofițerilor albi din Ucraina războiului civil. Interesant pornită, lucrarea se sfîrșește cu un happy-end destul de arbitrar. Regizorul a organizat cu competență manifestarea scenică (cu unele rezolvări de nivel antologic — de pildă, tabloul de pe scara școlii). Interpretii, stăpîni ai celebrei profesionalități caracteristice M.H.A.T.-ului, sînt, din păcate, tributari și stagnării în care se află deocamdată acest teatru. A. A. Borzunov și V. T. Kașpur — în două roluri episodice — au fost singurele nume actricești în măsură să ni se impună. Alte spectacole văzute în aceste trei luni la M.H.A.T. manifestă de asemenea oboseală, oarecare placiditate din partea actorilor. Dintre puținele excepții, una e însă de-a dreptul strălucită: Irina Mirosnicenko, in-

terpretă neliniștită, cu un real simț al contemporaneității, a Mașei din *Pescărușul*. La Teatrul Academic de Artă se simte nevoia unor noi mari regizori, vrednici de marea tradiție a acestei solemne instituții.

La unul din teatrele novatoare ale Moscovei („Sovremennic”), sub inspirata conducere a lui Oleg Efremov, se bucură de interesul publicului ciclul *Decembrie* — *Cei de la Narodnaia Volia — Bolșevicii*.*

Altă scenă trepidantă e cea a Teatrului de pe Taganka. Aici spectacolele lui Iurii Liubimov, directe, agitatorice, eficace, pendulează între o prematură tentă de manierism și un real elan novator, între un simț scenic autentic și un spirit de-a dreptul comercial. În pofida acestor contraste (multiplicate de existența unei trupe, în general paupere ca talent, deși disciplinate și pasionate pînă la fanatism), credem că Liubimov și scena de pe Taganka reprezintă unul din fenomenele interesante, în actualul moment, ale teatrului moscovit.

S-a scris mult și în presa noastră despre admirabilul montaj dramatic *Zece zile care au zguduit lumea*; nu mai socotim, de aceea, necesar să facem reveniri în cadrul rîndurilor de față. O precizare totuși: apariția lui Lenin nu are aici loc pe scenă, ci, din cînd în cînd, în sală, alături de spectatori, în superdimensionate proiecții ale unor fotografii documentare. Funcția acestor fotografii era, fie să comenteze acțiunea de pe scenă, fie s-o impulsioneze. Mai presus decît imaginea, verbul leninist se simțea însă, tot timpul, ca element-motor al spectacolului — al revoluționarului Octombrie.

* În legătură cu acest ciclu, vezi „Noi tendințe în teatrul istoric sovietic” de Gh. Milețianu, în numărul de față.

Același patos revoluționar animînd spectacole agitatorice se întîlnește și în celelalte înscenări ale aceluiași Liubimov: *Mama* (dramatizare după Gorki), *Luați aminte!* (pe versuri din Maiakovski), *Pugaciiov* (pe versuri din Esenin), *Împotriva lumii* (pe versuri din Andrei Voznesenski), *Cei care au căzut și cei care trăiesc* (pe versurile unui mînunchi de poeți sovietici contemporani).

„Cei de pe Taganka” cultivă o teatralitate suplă, aliind procedeele teatrului clasic cu declamația, pantomima cu teatrul de umbre; muzica dobîndește un rol de seamă, ea intervenind sub formele cele mai variate, de la orchestra simfonică la grupul ritmic de jazz, de la cor la cîntărețul singuratic, de la partitura clasică occidentală la improvizația cîntărețului popular din stepă, de la banda magnetică, readucînd vocea majestuoasă a lui Șaliapin, pînă la „dizarea” răgușită și despectată, întretăiată de chitară, a lui Vișoțki, parcă năruit lîngă arlechin. Spectacolele de pe Taganka — vitale, ingenioase, de un substanțial patos partinic — sînt înobilate de o mare tristete. Optimismul partinității lor implică și dibuirile, și privațiunile, și jertfa.

O sumedenie de alte spectacole ardente pot fi întîlnite și la toate celelalte colective moscovite — de la cel al venerabililor maeștri ai „Mafii”-ului (*Unchiul tău Mișa* e cunoscut și spectatorilor români), pînă la ucenicii nevirșnici ai studioului Institutului de teatru (unde am văzut o dramatizare pe tema războiului civil, *Înfrîngerea*, după Fadeev). Unele titluri se repetă (*Zilele Turbinilor*, de pildă, poate fi văzut la M.H.A.T., dar și la Teatrul „Stanislavski”). Fiecare teatru caută să-si valorifice în cel mai înalt grad resursele în slujba concepției care îl vitalizează. Concepția leninistă, care se face prezentă pretutindeni — și pe scenele teatrelor, și în afara lor.

În preziua mării aniversări, Moscova întregă — zidurile roșii ale Kremlinului, bisericile cu turla de aur, furnalele afumate, blocurile cu zeci de etaje din beton, oțel, sticlă, ca și căsuțele de lemn —, Moscova întregă nu e decît un gigantic decor, pregătit pentru întîmpinarea sărbătorească spectacol.